



ДОНДАН СИФАТЛИ ВА ЮҚОРИ ХОСИЛ ОЛИШДА ОРГАНИК ЎҒИТЛАРДАН ИНТЕНСИВ ФОЙДАЛАНИШНИНГ АХАМИЯТИ

*ҚМШИ талаба ООТ-167-21 гуруҳ Гелдиев А.А.
доцент Холмуродова З.Д.*

Annotation: According to the results of many years of scientific research in this article, when 20 t of manure is added per hectare, the yield of winter wheat grain increases to 6-12 t/h, and it is observed that its quality is high. Efficiency is even higher when manure is used together with mineral fertilizers. In agriculture, manure is mainly applied in the form of sap flow before plowing in the fall, before planting and during the growing season. The rate of organic fertilizers is determined depending on soil fertility, organic fertilizer reserves and plant needs.

Key words: manure, organic fertilizer, peat, compost, agrophysics, agrochemical, strategic, wheat, productive

Аннотация: Согласно результатам многолетних научных исследований в этой статье, при внесении 20 тонн навоза на гектар урожайность зерна озимой пшеницы увеличивается до 6-12 тонн/час, при этом наблюдается высокое его качество. . . также высок. Эффективность еще выше при использовании навоза вместе с минеральными удобрениями. В сельском хозяйстве навоз преимущественно вносят в виде сокодвигения перед вспашкой осенью, перед посадкой и в период вегетации. Нормы органических удобрений определяются исходя из плодородия почвы, запасов органических удобрений и потребностей растений.

Ключевые слова: навоз, органическое удобрение, торф, компост, агрофизика, агрохимикаты, стратегические, пшеница, продуктивные.

Аннотация: Ушбу мақолада кўп йиллик илмий изланишлар натижаларига кўра, гектарига 20 т гўнг солиганда кузги буғдой донининг ҳосилдорлиги 6-12 т/соатга кўтарилиб, сифати юқорилиги кузатилмоқда. ҳам баланд. Гўнгни минерал ўғитлар билан биргаликда ишлатганда самарадорлик янада юқори бўлади. Қишлоқ хўжалигида гўнг асосан кузда шудгорлашдан олдин, экишдан олдин ва вегетатсия даврида шира оқими шаклида солинади. Органик ўғитлар нормаси тупроқ унумдорлиги, органик ўғитлар захиралари ва ўсимлик эҳтиёжларига қараб белгиланади.

Калит сўзлар: гўнг, органик ўғит, торф, компост, агрофизика, агрохимёвий, стратегик, девороқ буғдой, маҳсулдор



Ғаллачилик, хусусан бошоқли дон экинларидан мўл ҳосил етиштириш мамлакатимиз деҳқончилигида муҳим стратегик аҳамиятга эга бўлган соҳалардан бири ҳисобланади.

Буғдойдан юқори дон ҳосили етиштиришда минерал ўғитлар билан бир қаторда органик ўғитлар ҳам катта аҳамиятга эга.

Тупроқ унумдорлигини оширишнинг энг муҳим воситаларидан бири бу алмашлаб экиш тизимида гўнг ва бошқа органик ўғитлардар самарали фойдаланиш ҳисобланади. Айниқса деҳқончилик интенсив тарзда ривожланаётган бугунги кунда органик ўғитларга бўлган талаб ортиб бормоқда. Органик ўғитлар тупроқ унумдорлигини кўтариш билан бир қаторда, минерал ўғитлар самарадорлигини ҳам оширади.

Мунтазам тарзда органик ўғитлардан фойдаланиш тупроқ ҳайдалма қатламини озиқа моддаларга бойитиш билан бир қаторда, унинг барча хусусиятларини яхшилайти. Озиқа балансининг камида 40 % органик ўғитлар ҳисобига тўғри келиши лозим.

Ғаллачиликда қўлланиладиган асосий органик ўғитларга- гўнг, торф, турли компостлар киради. Органик ўғитлар кўпинча асосий ўғит сифатида шудгорлаш олдидан қўлланилади.

Асосий, энг кенг тарқалган органик ўғит ҳисобланади. Унинг таркибида ўсимлик учун зарур бўлган – азот, фосфор, калий, кальций, магний, темир, бор, молибден сингари барча озиқа моддалари мавжуд. Гўнгдан оқилона фойдаланилганда тупроқнинг агрофизик, агрокимёвий, сув ва ҳаво хоссалари кескин яхшиланади, шўрланиш ва тупроқнинг кислоталик даражасининг буғдойнинг ўсиш ва ривожланишига, микроорганизмларнинг ҳаёт фаолиятига салбий таъсири камайти.

Республикамизнинг суғориладиган ерларида кузги буғдой учун органик ўғитлар, жумладан чорва ҳайвонлари гўнгининг қўллаш меъёри 15-20т/га сифатида белгиланган. Эррозияга мойил, унумдорлиги паст ерларда гўнгнинг меъёрини 25-30 т/га сифатида белгиланганда самараси юқори бўлади.

Гўнгнинг сифати-чорва ҳайвонининг тури ва боқилишига боғлиқ. Турли чорва ҳайвонлари гўнгининг кимёвий таркиби тўғрисидаги маълумотлар 1-жадвалда кетирилган.

1-жадвал

Турли чорва ҳайвонлари гўнгининг кимёвий таркиби



Гўнг	Умумий азот,	Аммиакли азот,	Фосфор,	Калий,	Органик кислота,	Кул,	Сув,	pH	C:N
Қорамол									
Қўй ва эчки									
От									
Чўчка									

Кузги буғдой кеч муддатларда экилганда уруғ сийрак униб чиқади, ўсимлик тупланишга улгурмайди. Майсалар нимжон бўлиб, қишга чидамлилиги паст бўлади. Бундай далаларда бегона ўтлар кўп бўлиб, буғдой дон ҳосилдорлигини 8-10 центнерга камайишига олиб келади. Ўсимлик қишловга камида 3-4 поя чиқариб кириши учун кузги буғдой дастлабки совуқ тушишидан 50-55 кун илгари экилиши лозим. Шунда жами 5⁰С дан юқори бўлган ҳароратлар йиғиндиси 560-580⁰С га тенг бўлади. Экиш муддати учун қулай ўртача ҳарорат 16-17⁰С ҳисобланади.

2-жадвал

Кузги буғдойни униб чиқишидан пишиш давригача ҳарорат миқдори.

Фазалар	Кунлик ҳарорат	Фойдали ҳарорат йиғиндиси
Униб чиқиш, майсалаш	12-20 ⁰ с	120-140 ⁰ с
Туплаш фазаси	8-12 ⁰ с	250-320 ⁰ с
Найчалаш фазаси	13-20 ⁰ с	380-500 ⁰ с
Бошоқлаш фазаси	20-30 ⁰ с	300-380 ⁰ с
Гуллаш фазаси	18-25 ⁰ с	200-260 ⁰ с
Тулиқ пишиш фазаси	25-30 ⁰ с	650-750 ⁰ с
Жами		1900-2350

Баъзан куз иссиқ келганда баҳорги ва дуварак буғдой навларнинг уруғлари эрта муддатларда (август, сентябрь) экилганда қишлашгача ўсимликнинг бошоқ чиқаришига олиб келади. Бу эса ҳосилдорликка салбий таъсир этади.

Тажриба маълумотларини таҳлил қилиш шуни кўрсатдики, суғориладиган шароитда етарли меъёردа минерал ўғитлар қўлланилганда уруғ кузнинг дастлабки кунларида экилганда ўсимлик яхши тупланади, 1 м² майдонда 250-



300 дона ўсимлик бўлган шароитда ҳам маҳсулдор тупланувчанлиги ҳисобига 60-70 ц/га дон ҳосили етиштириш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Мусаев Б.С. «Агрокимё». «Шарқ», Тошкент – 2001й
2. Турдиев М., Азизов Б. Кузги бугдой ҳосилдорлиги алмашлаб экиш тизими ва маъдан ўғитларга боғлиқлиги.//ж. “Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги”. 1998, № 3 28-29 б.